

A photograph of a family—a mother, a father, and a young girl—sitting on a grey sofa in a library. The mother is holding an open book with colorful illustrations, and the father and daughter are looking at it with interest. The background is filled with tall bookshelves packed with books of various colors. The overall atmosphere is warm and focused on reading.

KWESTIE VAN LEZEN

Deel 8

Ouders betrekken bij (voor)lezen

Onderzoek en praktische tips voor pedagogisch medewerkers en leerkrachten

Meer praktische
tips vind je in
*Ouders inspireren bij
voorlezen en
taalontwikkeling*

(VoorleesExpress,
Stichting Actief Ouderschap en
de Schrijver)

Lezen

STICHTING LEZEN

De leesopvoeding stimuleren

Ouders leveren een belangrijke bijdrage aan de leesontwikkeling van hun kinderen. De kans dat kinderen uitgroeien tot lezers is vijf keer groter als ouders een positieve leesopvoeding bieden (Stalpers, 2007). Wat verstaan we onder een positieve leesopvoeding? Volgens Natascha Notten (2012) spreken we van een positieve leesopvoeding als ouders:

- het goede voorbeeld geven (zelf lezen, en boeken, tijdschriften en kranten in huis hebben), voorlezen,
- praten over boeken (interesse tonen),
- boeken cadeau geven en
- met hun kinderen naar de bibliotheek of boekhandel gaan.

Kinderen van ouders die veel voorlezen en die gestimuleerd worden zelf te lezen, zijn gemotiveerder om te lezen, lezen meer en zijn leesvaardiger (Mol, 2010). Niet elke ouder is in staat een dergelijke leesopvoeding te bieden. Toch kunnen alle ouders met de juiste stimulans van de school of kinderopvanginstelling, thuis actief met kinderboeken en (voor)lezen bezig zijn.

Uit onderzoek weten we dat:

- ouders het best zo vroeg mogelijk met een positieve leesopvoeding kunnen beginnen (Berg, H. van den, en A. Bus, 2015);
- vooral leesbegeleiding (voorlezen, interesse tonen in wat kinderen lezen, en praten over een boek) een sterke, positieve invloed heeft op de onderwijsloopbaan van kinderen (Notten 2012);
- ouders meer invloed hebben op de leesopvoeding dan leerkrachten en vrienden (Stalpers, 2007);
- 10- tot 19-jarigen die op jonge leeftijd door hun ouders zijn voorgelezen, lezen plezieriger vinden en vaker lezen. Bij jongens is deze invloed nog groter dan bij meisjes (Stiftung Lesen, 2011);
- een intensieve leesopvoeding (voorlezen, samen stil lezen) bijdraagt aan de algehele geletterdheid en belesenheid en de leesprestaties in het basis- en voortgezet onderwijs (Leesmonitor.nu);
- het dagelijks mediagedrag van ouders door hun kinderen vaak gekopieerd wordt en ouders zich hier zelden van bewust zijn (Notten, 2012);
- thuisinterventies zinvol kunnen zijn, vooral als er sprake is van 'maatwerk' (Van Steensel, 2012);
- ouders in theorie in te delen zijn in vier groepen (voor)lezers (gebaseerd op de GfK/Intomart-voorleespeiling, februari 2014).

Vier groepen (voor)leesouders:

1. Ouders die nauwelijks of niet lezen en voorlezen, niet of onvoldoende (voor)leesvaardig zijn en voorlezen niet nuttig en niet leuk vinden.
2. Ouders die weinig lezen en voorlezen, maar wel minstens één keer per maand. Zij vinden voorlezen enigszins nuttig en waarderen voorlezen met mate.
3. Ouders die regelmatig zelf lezen en voorlezen, minstens één keer per week. Zij vinden voorlezen nuttig en leuk.
4. Ouders die zelf graag en veel lezen. Dit is de groep enthousiaste voorlezers. Ze lezen (bijna) iedere dag voor. Ze vinden voorlezen nuttig en heel leuk.

Voorlezen aan alle leeftijden

Bijna alle 0- tot 5-jarigen worden voorgelezen. Rond het zesde jaar ligt er een breukvlak. Ongeveer 25 procent van de ouders stopt met voorlezen als kinderen zelf leren lezen. Aan tieners wordt nauwelijks nog voorgelezen (Stichting Lezen/GfK, 2013). Een gemiste kans. Kinderen van ouders die blijven voorlezen, krijgen extra gelegenheid hun woordenschat en tekstbegrip uit te breiden. Daarnaast maken ze kennis met boeken die ze nog niet zelf kunnen lezen en genieten ze langere tijd van de voorleesmomenten met hun vader of moeder.

Tip 1:

Als leerkracht van groep 3 of 4 kun je met ouders bespreken hoe ze hun voorleesroutine kunnen voortzetten en waarom dat zinvol is, ook als hun kind zelf kan lezen. Blijven voorlezen biedt kinderen betere kansen op school en in hun verdere loopbaan. Voorlezen kan worden afgewisseld met het lezen van 'samenlees-boeken' en kinderen laten voorlezen.

Verschillen tussen gezinnen

Sociaaleconomische achtergronden beïnvloeden de leesopvoeding van kinderen (Notten, 2012). Vooral het ouderlijke opleidingsniveau is van belang. Kinderen van hoogopgeleide ouders krijgen doorgaans een intensievere leesopvoeding. Maar ook ouders met weinig opleiding, in weinig talige gezinnen waar (nog) geen stimulerende leesomgeving is, kunnen hun steentje bijdragen aan de leesontwikkeling van hun kinderen. Zij kunnen interesse tonen in het lezen van hun kinderen en hen bijvoorbeeld in contact brengen met boeken door samen met hen naar de bibliotheek te gaan. Juist deze positieve houding van ouders ten aanzien van lezen, blijkt essentieel voor de leesmotivatie van kinderen. Het motiveren van niet-(voor)lezende ouders vraagt wel om een intensieve en langdurige begeleiding door leerkrachten en pedagogisch medewerkers. Deelname aan voorleesprojecten of een VVE-programma is daarbij een welkome steun.

Differentiëren tussen ouders

Er is geen allesomvattend project of advies te bedenken waar alle ouders en kinderen baat bij hebben (Van Steensel e.a., 2012). Ouders met een verschillende sociaaleconomische status, anderstalige ouders, en ouders van jonge en oudere kinderen vragen om een uiteenlopende aanpak en wijze van overdracht.

Zo hebben weinig (voor)lezende ouders vaak moeite met interactief voorlezen. Interactief voorlezen doet immers een beroep op vaardigheden die ze onvoldoende beheersen (voorlezen én responsief reageren én vragen stellen). Voor het oefenen van vaardigheden is voor deze groep 'modeling' (het voordoen) adequaat. Voor de veel lezende ouders kan het geven van boekentips – op grond van de interesse van het kind – al leiden tot meer voorleesplezier.

Tip 2: Verleid ouders om thuis voor te lezen. Verplichten werkt averechts.

Tip 3: Probeer alle ouders te bereiken. Vaak is de 20 procent die niet bereikt wordt, de groep die ondersteuning het hardst nodig heeft.

Tip 4:

Informatieavonden over (voor)lezen en boeken zijn vooral geschikt voor 'de enthousiaste leesouders'. De meeste ouders hebben meer aan een individueel gesprek met een beroepskracht, een 'maatje', of een koffieochtend met gelijkgestemden. In een gesprek kunnen ouders zelf aangeven welke stap voor hen haalbaar is. Hoe praktischer het uiteindelijke advies is dat ze meekrijgen, hoe beter.

Meertalige gezinnen

Anderstalige ouders hebben vaak het idee dat ze moeten voorlezen in het Nederlands, zodat hun kind Nederlands leert. Dit kan een negatief effect hebben op de taalontwikkeling van

kinderen. Het advies aan anderstalige ouders is: lees voor in de taal die je het beste beheerst. Juist dan leren kinderen hoe verhalen in elkaar zitten, ze leren nieuwe begrippen kennen en de wereld begrijpen. Zaken waarvan ze in het Nederlandstalig onderwijs ook weer profijt hebben. (Voor meer informatie: 'Voorlezen stimuleren in meertalige gezinnen', Kwestie van Lezen nr. 7.)

Vaders

Ook op voorleesgebied zijn de opvoedtaken niet gelijk verdeeld: vaders lezen minder voor dan moeders. Dit is spijtig voor vaders én kinderen. Het onderzoek naar vader-voorleesgedrag is niet eenduidig, maar er zijn aanwijzingen dat vaders hun kinderen cognitief meer uitdagen tijdens het voorlezen, terwijl moeders dicht bij de leesbeleving van hun kinderen blijven. Ook zijn (voor)lezende vaders een goed voorbeeld voor hun zonen. Als beide ouders voorlezen, is er meestal ook sprake van meer voorleestijd voor de kinderen (leesmonitor.nu/lees-opvoeding-ouders).

Ouders en instelling samen

Goed samenwerken met ouders vraagt om een duidelijke visie en een open houding van beroepskrachten. De tijd dat de docent de ouders buiten de deur hield en ouders zo nu en dan informatie ontvingen, ligt achter ons. Ouders en school/kinderopvanginstelling zijn samen verantwoordelijk voor de cognitieve ontwikkeling en het welzijn van het kind. Instellingen en ouders kunnen partners zijn met eigen taken en verantwoordelijkheden. Het is goed het huidige ouderbeleid van je organisatie tegen het licht te houden en te bezien in hoeverre (individuele) ouders ruimte krijgen hun wensen en verwachtingen te uiten en in hoeverre de instelling daar ook iets mee doet. Een nieuweouderaanpak levert veel op.

Tip 5:

Beschikt je school over een schoolbib, laat kinderen dan ook boeken mee naar huis nemen. De extra leestijd thuis is veel meer waard dan de paar boeken die niet terug komen.

Tip 6:

Activiteiten die ouders op school doen, zoals meehelpen in de schoolbib, hebben geen invloed op de prestaties of het welbevinden van kinderen. Alleen activiteiten die ouders thuis doen, en die aansluiten bij wat er op school/in de kinderopvang gebeurt, hebben een positief effect op het leren, de motivatie en zelfwaardering van kinderen.

(Voor)leesprojecten

Veel (voor)leesprojecten zijn gericht op ouders die weinig voorlezen en weinig voorleesvaardig zijn. Als duidelijk is dat er bij ouders behoefte is aan voorleesondersteuning, kun je je als instelling laten informeren over de projecten die beschikbaar zijn. De bibliotheek kan hierin ondersteuning bieden.

Bij de keuze van een project is het goed je het volgende af te vragen:

- Wat is het doel en voor wie is het bedoeld?
- Staat het leesplezier centraal?
(het leren lezen gebeurt op school)
- Versterkt het de relatie tussen ouders en kind?
- Is het stimulerend en lokt het geen directief gedrag van ouders uit ("Jij moet...")?
- Biedt het concrete ondersteuning en terugkoppeling (bespreken hoe het gegaan is)?
- Wordt het voorleesgedrag van ouders (blijvend) gestimuleerd?

Voorbeelden

- Boekenpret (onderdeel BoekStart): voor kinderen van 0-6 jaar. Boeken en werkbladen voor thuis. Overdracht vindt plaats op bijeenkomsten.
- De VoorleesExpress: voor kinderen van 2-7 jaar. 20 weken een voorlezer thuis. Overdracht naar ouder(s).
- Verteltas: voor kinderen van 4-8 jaar. Ouders bedenken en maken op school attributen bij een prentenboek voor in de verteltas. De tassen zijn te leen.
- VVE-thuis: voor kinderen van 2-6 jaar. Activiteiten thuis aansluitend bij VVE-programma's. Voorlezen is een van de onderwerpen. Overdracht in groepsgesprekken.

Tips voor thuis

In een gesprek met ouders kun je ze een stap verder helpen met voorleestips en tips over boeken en boekenapps, afgestemd op de interesse van hun kind en de eigen mogelijkheden van de ouders. Er is een boek voor ieder kind. Denk bijvoorbeeld ook aan een kinderboekje, een samen-leesboek, een voetbalboek, een boek met poëzie, een knutselboek, een sprookje. Op Leesplein.nl zijn alle boeken op leeftijd en op onderwerp snel te vinden. Voor boekenapps kun je naar bibliotheek.nl/apps. Maak duidelijke afspraken met de ouder over het (voor)lezen en over de terugkoppeling na afloop (Hoe ging het? Wat ging goed? Wat kan nog beter?).

Tip 7:

Veel kinderen vallen in de zomervakantie terug in leesniveau. Bespreek met de bibliotheek de mogelijkheden van zomerlezen, waarbij kinderen gedurende de zomervakantie binnen een speciaal 'zomerleesprogramma' boeken lenen en lezen.

Concrete aanwijzingen geven: een voorbeeld

Bas loopt achter met technisch lezen. Op school krijgt hij extra begeleiding. De leerkracht heeft de moeder van Bas gevraagd thuis meer samen te lezen. Dit leidt niet tot verandering. De leerkracht besluit het anders aan te pakken en benadert de moeder opnieuw: "Bas vindt dit een mooi boek. Kun je dat samen met hem uitlezen?" Een week later vraagt ze Bas' moeder bij het ophalen van Bas hoe het is gegaan. Het samen lezen was goed verlopen en de moeder van Bas wil er graag mee verder.

Leesproblemen en leesexcellentie

Niet alle kinderen leren makkelijk vloeiend lezen. Dyslexie en andere leesproblemen kunnen in de weg staan. Makkelijklezenplein.nl biedt ouders tal van tips om hun kinderen te helpen. Voor kinderen die veel sneller met lezen zijn dan hun klasgenootjes staan er nuttige tips op Zwijzenouders.nl (boekenserie Bolleboos).

Tip 8:

Wanneer je de tips uitdraait en persoonlijk meegedeelt aan ouders of mondeling overdraagt én aangeeft dat je het graag nogmaals bespreekt, is de kans groter dat ouders er iets mee doen.

Meer informatie?

Nuttige websites

www.actiefouderschap.nl: voor beroepskrachten die aan de slag willen met ouderpartnerschap.
www.SIO.nl: samenwerken met ouders in het onderwijs. Voor beroepskrachten.
www.leesplein.nl: achtergrondinformatie en boekentips voor ouders en beroepskrachten.
www.makkelijklezenplein.nl: boekentips voor (ouders van) kinderen die moeite hebben met lezen.
www.bibliotheek.nl/apps.html: recensies van kinderboeken-apps.
www.boekenzoeker.org: boeken zoeken 'op maat'. Voor ouders en kinderen.
www.zwijsenouders.nl: tips voor ouders over (voor) lezen.
www.BoekStart.nl: informatie en boekentips voor ouders.
www.BoekStartpro.nl: informatie voor professionals.
www.verteltas.nl: informatie voor beroepskrachten over de verteltasmethode.
www.VoorleesExpress.nl: voor vrijwilligers en beroepskrachten die (willen) deelnemen aan het project.

Literatuur

Berg, H. van den, en A. Bus, *BoekStart maakt baby's slimmer*. Universiteit Leiden, 2015.
Kranenburg, D. en C. van Eijden (2013), *Het model van 5 partnerschappen van Actief Ouderschap. Integraal en planmatig werk maken van ouderbetrokkenheid*. Stichting Actief Ouderschap, Nijkerk.
Te raadplegen via <http://www.actiefouderschap.nl/>.
Mol, S.E. (2010), *To read or not to read*. Universiteit Leiden, Leiden.
Notten, N. (2012), *Over ouders en leesopvoeding*. Eburon, Stichting Lezen-reeks, Delft.
Stalpers, C. (2007), *Het verhaal achter de lezer. Een empirisch onderzoek naar variabelen die verschillen in leesgedrag verklaren*. Eburon, Stichting Lezen-reeks, Delft.
Van Steensel, R., e.a. (2012), 'How effective are family literacy programs for children's literacy skills? A review of the meta-analytic evidence'. In: *Handbook of family literacy*. Second edition, Wasik, B.H. (red.). New York: Routledge, pp. 135-148. Stichting Marktonderzoek Boekenvak/GfK (2014), interne rapportage SMB, Amsterdam.
Resultaten van dit onderzoek zijn te raadplegen via www.leesmonitor.nu.
De Vries, P. (2013), *Ouderbetrokkenheid 3.0. Van informeren naar samenwerken*. CPS Onderwijsontwikkeling en advies, Amersfoort.
Stichting Lezen (2015), *Over verschillen in de leesopvoeding tussen vaders en moeders. Verdiepende analyse van SMB-onderzoek*. Stichting Marktonderzoek Boekenvak/GfK (2013), interne rapportage SMB, Amsterdam (resultaten op [leesmonitor.nu](http://www.leesmonitor.nu)).

Colofon

Tekst: Stichting Lezen

Eindredactie: Stichting Lezen

Foto's: Marijke Bos, Eric Brinkhorst en Janiek Dam

Vormgeving: Eindeloos, Den Haag

Drukwerk: Edauw en Johannissen Drukkerij

Uitgave van Stichting Lezen, 2015

Stichting Lezen
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
T 020 6230566
www.lezen.nl

Lezen
STICHTING LEZEN